

ÅRSKRÖNIKA

HÖLÖ MÖRKÖ HEMBYGDSFÖRENING

Kyrkskolan 153 92 HÖLÖ 08-551 57160

holomorko@telia.com PG 82 65 18-3

2010

Vårvandring vid Egelsvik / Mörkö

En av föreningens många aktiviteter är vandringar. Här på ett gärde berättar Bengt Stenberg (Mörköcirkel) med hjälp av kartor mm om områdets jordreformer och ägandeförhållanden under historisk tid.

Foto: Runo Palmgren

Innehållsförteckning:

Ordföranden har ordet	3
Ivar Högström till minne	4
En tullgarnsdräkts historia	5
Liten uppsats / Andelsbevis	6
Notiser från det förflutna	7
SLU	8
Notiser från det förflutna	10
Mörkö på Internet	11
Bygdeband	12
Mittuppslaget	14
Mjölkbonden Sune Davidsson	16
Ett släktöde	20
Skolfoto	23
Mörkö Ängel	24
Mörkö grav	26

Bilagor:

- Inbjudan till årsmöte
- Verksamhetsberättelsen 2010
- Resultat- och balansräkning och budget 2011
- Vårprogrammet 2011
- PG-inbetalningskort för medlemsavgift 2011

Från redaktionen:

Jag tackar alla som har bidragit med material, bilder och korrekturläsning. Inför nästa års krönika efterlyses nya artiklar om allt som rör vår hembygd. Det finns gamla bilder lite varstans. Och varje bild hänger ihop med en historia. Låt er inspireras av denna årskrönika.

Copyright©HölöMörköHembygdsförening

Ansvarig utgivare: Louise Thor

Redaktör och layout: Ankie Schipper

ISSN 1101-7228

Obs! Vi vill göra alla särskild uppmärksamma på den utförliga artikeln med instruktionsruta som beskriver vårt digitala arbete med hembygdsföreningens arkiv.

Se sidan 11, 12, 13

**Dugliga
GROFARBETARE**

erhålla genast stadigvarande arbete. Dagsförtjänst omkring 6 kr. pr dag. Billiga levnadsomkostnader, goda bostäder.

**OAXENS KALKBRUK,
115 Mörkö via Södertälje.**

Ordföranden har ordet

Som ny ordförande är jag mycket glad och nöjd med mitt första år.

Med alla positiva och hjälpsamma medlemmar gör att mitt arbete som ordförande blir lättare.

Det har hänt mycket under detta år. Efter många års förhandlande och brevväxling har Kyrkskolan åter kommit tillbaka till Kommundelen. Nu ska båda husen rustas upp. Nya miljövänliga toaletter kommer att installeras.

Hembygdsföreningen kommer att flytta upp till stenhuset med sin verksamhet. Sörmlandskustens konst- och hanverksförening kommer att bli en ny hyresgäst.

Projektet Digitalisering av Mörköarkivet är nu slutfört. Vi fick 50 000 kronor från Leader för att köpa in material för att kunna lägga in arkivet i en databas. Databasen är Bygdeband och alla kan gå in i Familjeband.se och vidare till Bygdeband för att titta på vad vi har gjort. Jag vill tacka alla som har arbetat med projektet. Deras flit har gett oss en "flitpeng" på 1 000 kronor.

Nu när alla torp och gårdar på Mörkö är inlagda i databasen är det Hölös torp och gårdar som står i tur att läggas in. I slutet på året startade vi en grupp med Hölöbor som ska börja med det. Ni som har något intressant material om personer, gårdar och torp hör av er till Hembygdsföreningen.

Vi har också börjat städa i arkiven. En grupp på fem personer arbetar just nu med arkiven och det här arbetet kommer ta lång tid eftersom styrelsen har beslutat att allt ska scannas och läggas in i en databas.

Det finns mycket värdefulla, både pengamässigt och inte minst ur kulturhistoriskt perspektiv, ovärderliga böcker. Den äldsta boken är från 1614. Det är något magiskt med att sätta på sig de vita vantarna och hålla i en 400 år gammal bok. Nu ligger de mest värdefulla böckerna i ett brandsäkert kassaskåp.

Jag ser fram mot 2011 som kommer att bli ett historiskt år för hembygdsföreningen med tanke på omflyttning av verksamhet och museer. Det kommer att behövas många personer som hjälper till. Ring eller skriv till Hembygdsföreningen och anmäl ditt intresse för att hjälpa till med flytten. Som ni alla förstår kommer det här att påverka vårt program i vår.

Till sist vill jag tacka styrelsen och alla ni andra som under året som gått hjälpt till med arbetet i Hölö Mörkö Hembygdsförening och önskar er alla ett nytt gott samarbetsår 2011.

Ni är alla välkomna till årsmötet torsdagen den 17 mars kl 18.30. Efter årsmötet bjuder vi på ärtsoppa. Det blir sista gången vi kan äta ärtsoppan i vår gamla möteslokal.

Louise Thor

Ordförande

Ivar Högström, till minne

Torsten Eriksson, Gunilla Follin, Gudrun Carlsson

En brinnande själ för vår hembygd var Ivar. Han föddes på Kjulsta gård i Hölö 1926. Sina första år gick Ivar i Kyrkskolan i Hölö men flyttade till Stockholm så småningom.

Redan 1967 grundades intresset i Hölö att starta en studiecirkel om orten.

Man samlades några stycken med Ivar som handledare.

Ett kompendium: Hölöbygdehistoria, togs fram som resultat av cirkelns arbete.

1968 den 29 augusti, firades 400-års dagen av *Slaget vid Åby* (se skriften Hölö-Passet).

8 år senare 1975 bildades Hölö Hembygdsförening med Ivar som ordförande. Antecknade medlemmar var då 57 st. som snabbt ökade i antal för varje år. Tre år senare var medlemsantalet ca 400 st. Ivar slutade som ordförande 1987.

En dräktgrupp startades 1978. Man ritade, sydde, vävde och broderade på Hölö bygdedräkt.

Hölöbygdens hembygdsdräkt (*Tullgarnsdräkten var modell*) och blev klar 1982.

Mörköbygdens hembygdsdräkt (*Original från C.U.Ekströms Mörkö Socken utg 1828*).

Hölö Kyrkskola 100 år Hölö-Passet Hölöprosten Scharff Tullgarn i Hölöhistoria

Dessa skrifter blev alla utgivna 1978-1980

Skrifterna skulle "förnyas". Några var slut i biblioteket och efterfrågan var stor. Med Ivars redigeringar kom nytryckningarna till stånd och gavs ut mellan åren 1996-2001, andra upplagan.

Jordbruksmuseet, Skolsalen, 40-talsköket, Hantverksutställningen i Kyrkskolan är ytterligare bevis på Ivars idoga arbete om föreningens idé och bevarande av livet på landsbygden för efterkommande generationer. I vårt fotoarkiv finns rikliga bevis på minnen från förr, samt en mängd intervjuer av personer, som idag inte finns med oss, bevarade på kassetband.

Kyrkskolan som 1978 fyllde 100 år, fick en första upprustning under Ivars tid som ordförande detta år. En senare gjordes under 1990-talet. Trots att Ivar nu inte bodde på orten så höll han sig uppdaterad om föreningens fortgående såsom aktiviteter och information om lokaliteterna, som numera tyvärr har blivit ett stort problem för oss. Ivars önskan om att för föreningen skulle få en beständig vistelse i Kyrkskolan, för bevarande av hembygden på lokalt plan, ser ut att bli en mycket komplicerad nöt att knäcka. Vi hoppas i alla fall att mycket av hembygdsideologin och dess grundtanke kan förvaltas på ett bra sätt även om penningmarknaden är välsmord. Att våra arvingar kan få *känna* och *lukta* på de saker som är upphovet till det vi nu har i våra utställningslokaler. Skolklasser har alltid varit välkomna, andra besökare som är intresserade av "livet förr" likaså. Det har blivit många besökare under åren som gått. Föreningen har förvaltats Ivars grundidé.

Öppet hus för alla. Det är detta som Ivar brann för och värnade om att vi skulle föra vidare till kommande generationer att ta del av.

1988 ombildades föreningen till **Hölö Mörkö Hembygdsförening**.

Intresset för bygdedräkter i Sverige har kommit och gått i flera århundraden.

Kung Gustav V och hans gemål, drottning Victoria med söner vistades på Tullgarns slott många somrar. Drottningen startade en vävskola för unga flickor i trakten. Två av mina fastrar, Ingeborg och Märta från Påläng, vävde vackra dukar där.

Drottningen komponerade förmodligen hovdräkten och arbetsdräkten. Den senare bars av anställda vid slottet och även av några fruar i granngårdarna.

Min mamma Lisa från Stora Åby sydde i sin ungdom en tullgarnsdräkt liksom många andra flickor. Efter många år var det åter aktuellt. På 1950-talet deltog mamma, numera från Österby, i en sykurs för ny tullgarnsdräkt. Kjolen är i ylle och röd, gult broderat sidenliv, även det röda läderbältet broderade hon, samt det gröna förklädet. Blusen är vit med spets, knypplad eller virkad, brosch hör till, samt vit huvudbonad. Strumporna är röda och skorna svarta. På 1980-talet sydde jag ett nytt förkläde på tyg från Nyköpingshus, ny skjorta och bättrade på de vackra silkesbroderierna.

Fotot föreställer tre medlemmar i hembygdsföreningen med Tullgarns slott i bakgrunden.

Från vänster: jag har hovdräkten, Ingrid Rundqvist en variant av den och Ulla Tranhammar, min syster, har vardagsdräkten. Denna vardagsdräkt är över 100 år gammal och har tillhört Hilda, Olle Revanders mor från Hägnäs. Hon var min farmors syster, de var fyra döttrar till mjölnare Anders Petter Andersson från Åbykvarn.

Min far Henrik Hansson kom till Gräsö som kantor i början av 1930-talet (kantor = lärare och organist). En av hans första elever var Birger Malmsten som han undervisade i orgelspelning. Pappa och Birger hade sedan viss kontakt genom åren även sedan de lämnat Gräsö. Olle Hellboms släkt kommer ifrån Mörkö (Lustigtorp) och någon gång under 1940-talet kom Birger och Olle underfund med att de hade en gemensam bekant på Mörkö. "Henrik Hansson".

Någon gång sommaren 1944 beslöt de att uppsöka pappa. Det är kort väg från Lustigtorp till Eneboda, där familjen Hansson bodde. På den tiden var Birger Malmsten en superkändis (skådespelare), medan Olle Hellbom var rätt okänd för en bredare publik. Själv smög jag omkring och tog det foto som bifogas. Jag mindes att jag skämdes för min smygfotofering, men så här i efterhand kan det ha ett visst intresse tycker jag.

På bilden från vänster: Henrik Hansson, Olle Hellbom och Birger Malmsten.

(Henrik Hansson kom till Mörkö 1938 och var kantor livet ut. Han dog 1976. Olle Hellbom är regissör och bror till Torleif Hellbom, som är journalist).

Andelsbevis

I Mörkö Bygdsgårdsförening u.p.a. har herr Evert Karlsson, Ekbacken, Mörkö d.6/6 1953 till fullo betalat En insats(er), envar om 25 kronor vilket härmed till bevis meddelas. (Evert Karlsson är far till Lars Karlsson som med Harriet bor på Ekbacken)

En misstänkt persisk visit.

Lodningar i kustartilleriets omedelbara närhet.

På begäran af länsstyrelsen i Stockholms län ha nu förhör hållits äfven inom Södermanlands län med de för spioneri misstänkta perserna Säte Rehana och Paul Suleiman. Förhören ha, särskildt gällt de bådas uppehåll i trakten kring Mörkö i november och ha ledts af kronolänsman J. A. Lindberg i Hölebo. Det har äfven härvidlag framkommit ett och annat som synes tyda på att främlingarna kanske icke ha rent mjöl i påsen.

Enligt hvad kommissarien Lindberg meddelat, har man visserligen icke direkt kunnat beträda de båda perserna med annat brott än bötteri. Det synes emellertid anmärkningsvärdt, menar hr Lindberg, att de icke valt stora landsvägen, där deras näringsfång säkerligen bäst skulle ha lönat sig, utan i stället hållit sig till bivägar utmed kusten. Den 23—25 november ha de uppehållit sig på Mörkö. Här finnas, som man kanske vet, en del anläggningar för kustartilleriet och ehuru det icke påvisats att främlingarna särskildt intresserat sig för dessa är det ingalunda uteslutet, ingen bar just då haft anledning att närmare följa deras åtgöranden.

Enligt en i trakten gängse version skulle de båda perserna, då de i roddbåt gingo öfver från Mörkö till Oxens bruk, ha verkställt lodningar i detta sund, hvilket icke lär sakna sin betydelse ur sjömilitär synpunkt. Kommissarien Lindberg har hört den ene af de två män som rodde perserna öfver sundet, men denne säger sig icke ha märkt att de förhaft några lodningar. Den andra roddaren har kommissarien ännu ej lyckats anträffa.

En dag — det var den 7 februari 1821 — kallades komminister Ekström till mecenaten, grefve Nils Bonde på Mörkö, ägare af Hörningsholm och derigenom patronus ecclesie på samma ö. Grefven bad E. vara sig behjälplig att uppsätta en vokationsskrifvelse till den lediga kyrkoherdebeställningen. E. skref och frågade, hvilkens namn skulle ditsättas. "Karl Ulrik Ekströms", svarade grefven. Ungefär 16 år senare befalldes E. till konung Carl Johan.

"Ni är pastor på Tjörn", yttrade konungen.

"Nej, på Mörkö", Ers Majestät! rättade E., som antingen icke strax fattade konungens mening eller begagnade sig af sina vanliga infall.

"Nej, på Tjörn, begriper ni; jag utnämner er därill."

Sedan E. år 1837 erhållit denna utnämning, som det troddes, genom den frejdade Berzelii rekommendation, gick han, efter sin uppvaktning hos konungen, att "kura" hos den rådsherrn, hvilken den tiden gälde som "allsmäktig" i konseljen. Så snart E. visade sig för excellensen Rosenblad, utbrast denne med mycken häftighet:

"Herr prosten har intet, alls intet att tacka mig för. Allt hvad jag kunnat, har jag gjort för att motarbeta er utnämning till Tjörns regala pastorat."

"Det förra vet jag redan genom kungens egen mun", genmålde E., "men hvarför Ers excellens ensam skulle motarbeta mig, önskade jag bra gerna att veta."

"Jo, se prosten är ej präst, utan fiskare, förklarade excellensen inför författaren till "Mörkö fiskar".

"Petrus var också en fiskare", svarade E. allvarligt.

Excellensen blef snart blickad, hvar efter de skildes som goda vänner.

E. tillträdde Tjörn den 1 maj 1839, hvarom han själf säger, att han "tillträdde 30 år för sent för att kunna verka med den kraft, som det dåvarande tillståndet kräfde, eller 100 år för tidigt, för att rätt kunna trifvas på stället". Ty vid ankomsten till det inbillade stora pastoratet önskade han sig endast hafva haft "en torfva af Mörköns jord, för att åtminstone äga en liten påminnelse om den civiliserade världen.

Svenska Landsbygdens Ungdomsförbund, var en ungdomsorganisation på landsbygden. Under 1920-talet bildades en avdelning i Höllö-Mörkö. Den bestod mest av bondflickor och bondpojkar.

SLU hade som uppgift att verka för ungdomar med olika aktiviteter, som mötesverksamhet med dans och underhållning. En annan stor aktivitet var tävlingsverksamheten, då i första hand plöjning, först med häst och senare med traktor. Det var också hästuppvisning och exteriörbedömning av hästar och kor, samt körtävling med häst, samt en så udda tävlingsform som höhässjning.

Ungdomarna hade dans och andra festligheter som var förlagda till Föreningshuset, så länge som det fick stå kvar. På sommaren var det dans på utedansbanan.

I samband med SLU:s årsmöte 17 februari 1935 hölls det prisutdelning av tävlingsverksamhet i mjölkning, plöjning och hästuppvisning.

Foto: Sigrid Hålldin

Stående från vänster:

Rune Andersson-Vappersta
Edvin Andersson-Österlund
Evert Andersson Österlund
Fritz Ericsson Ahl
Edvin Johansson Ahl
Karl-Axel Landström Berga
Bertil Svensson Ytterberga
Martin Fredriksson Åby

Sittande från vänster:

Kanske dotter från Ytterberga
Elin Johansson-Ericsson Ahl
Viran Karlsson-Sandberg Bökesta
Kanske dotter från Ytterberga
Margit Karlsson-Pettersson Ahl
Anna Andersson Österlund

I början av 1930-talet fanns det här i Sverige en berömd boxare vid namn Harry Persson, och en inte lika känd vid namn Nisse Ramm. De båda boxarna engagerades och hade uppvisningsmatch på dansbanan i samband med SLU:s sommarfest. Gagat var 300 kr för båda boxarna, mycket pengar på den tiden. Det hade aldrig varit så mycket folk vid Föreningshuset som den gången när dom boxades.

Hölö Föreningshus

För dansmusiken svarade oftast BarrskogsNisses berömda kapell. BarrskogsNisse hette egentligen Nisse Gustavsson och var från Gnesta.

Det som jag har skrivit om var från åren mellan 1920 och 1930, så det är länge sedan. SLU hade nog sin storhetstid fram till 1960-talet för att sedan så småningom nästan helt försvinna.

De här uppgifterna har jag fått från min far Fritz Ericsson som var aktiv i SLU fram till mitten av 1930-talet.

Tragisk bilolycka på Mörkö.

Chauffören tog sitt liv i förtvivlan.

En droskchaufför T. J. S. Broberg råkade i lördags kväll på Mörkö köra ned i ett dike med sin bil, varvid en kvinnlig passagerare blev svårt skadad och bilen ramponerad.

Broberg, som genast efter olyckan försvann från platsen har nu anträffats död på en höskulle på Billsta gård, i Sorunda. Han hade hängt sig i förtvivlan över olyckan.

— Befrämjande af husflöjd. På Mörkö har grefwinnan Ida Bonde, född Marryat inrättat en flöjdskola för flickor, som är förenad med sockensolan, så att flickorna efter slutad läsning stanna kvar två timmar för att undervisas i handflöjder af skolärorens fru. Denna undervisning meddelas under den ljusa årstiden och fortgår i 5 månader. Söndagen den 3 oktober hölls i denna skola avslutning för året. Både barnen och deras föräldrar voro inbjudna till Hörningsholm, der grefwinnan till de flitigaste barnen utdelade belöningar. (S. L. T.)

Funnen runsten. På Håga äng i Mörkö socken, Södermanland, har man i dagarna funnit en märklig runsten. Inskriften å densamma lyder i öfversättning: »Thrymmer och Frusti läto resa denna sten åt sin fader Orm och hans maka». Man antager, att stenen förskrifver sig från 700-talet.

En upprörande händelse inträffade i lördags i förra veckan vid Tormsta på Mörkö i Södermanland. Arrendatorn J. P. Johnson skulle då spåna en tjur, som användes till körning, för tröskverket, då tjuren tog J. på hornen och kastade honom högt i luften, hvarvid magen uppristades på den olycklige, så att inelvforna rann ut och döden följde inom $\frac{1}{4}$ timma, utan att Johnson återkommit till rans. Den så sorgligt bortgångne sörjes närmast af hustrun och flera vuxna barn.

Sjelfmord efter 3 dagars äktenskap.

I Södermanlands Läns Tidning läses: Trettioåriga arbetaren Per August Andersson från Egelsvik å Mörkö förkortade den 2 dennes sitt lit genom hängning i en skogsbacke strax invid hemmet. A. hade alltid varit nykter och sparsam och skulle just i dagarne tillträda ett arrende på gården Håga, hvars förre innehafvare sistlidne nyårsafon tog sig af daga med gift. Orsaken till sjelfmordet tyckes hafva varit fruktan för att arrendet ej skulle lyckas samt att det drog för hårdt på hans samlade kapital. Hvad som gör den sorgliga händelsen ännu beklagligare, är att A. efterlemnar icke blott nära anförvandter, utan ock en 23-årig hustru, med hvilken han hade sitt bröllop söndagen före det sorgliga tilltaget. Detta sjelfmord är det tredje i ordningen på Mörkö inom ett par år.

Alla klipp under Notiser från det förflutna är hittade och vidarebefordrat genom Bosse Öberg

För att ta del av "Mörkö på Internet", gör så här:

Gå till www.bygdeband.se. Skaffa login/lösenord. Logga in

Sökförslag:

1. Skriv ett Mörkö-namn och gör dig hemmastadd med bilden och kartan. Om du väljer ett vanligt namn på en plats kan du få hundratals förslag, pröva då i stället att lista hela Mörkö enligt punkt 2-3.
2. Skriv sedan gärna bara Mörkö - här har vi samlat intressant information av många slag
3. Ta bort platsen Mörkö i sökrutan du fick upp under 2. Skriv i stället in Mörkö i församlingsrutan (och klicka på SÖK). Detta ger en lista på alla Mörkö's 450 platser!

Ett annat alternativ är att söka direkt i vårt material under Hölö-Mörkö Hbf i föreningslistan och därefter välja platser, om du trycker på sök så får du upp alla platser vi lagt in för Mörkö men även en del av de som senare kommer att bearbetas i Hölö.

Bland många tusen faktauppgifter har alldeles säkert några blivit fel, och många platser är ganska "magra" - skicka gärna förslag till Mörkö-redaktionen, via bengt.stenberg@live.se.

Notiser från det förflutna

En svår olyckshändelse inträffade för några dagar sedan vid Oaxens kalkbruk i Mörkö.

Under bergsprängning i därvarande kalkbrott hade ett af de antända skotten icke brunnit af. En bergsprängare Julin skulle sedan undersöka det laddade borrhålet och reparera felaktigheten, men under öfver hans arbete skedde explosionen med den påföljd att mannen lyftes upp i vädret och sedan nedföll jämte de lösprängda klippstyckena utför den branta bergväggen på flera meters djup.

Han erhöll härvid betydliga kroppsskador. På ena benet afslogos båda benpöarna, hvarjämte han, som naturligt var, äfven erhöll en del andra sår och hårda kontusioner i hufvudet och öfriga delar af kroppen.

Kalkbrukets bogserbåt, som lyckligt vis just då befann sig vid platsen, afgick genast med den skadade till lasarettet i Trosa, där det konstaterades, att mannens hufvudskål äfven blifvit spräckt.

2,000 kr. i ett stenröse.

Några skol flickor från Grönbrink, Mörkö, hade häromdagen uppe i ett stenröse i den s. k. Hammarby backe fått syn på ett fågelbo, som de ville taga i närmare betraktande. Då de lyfte på stenarna hittade de en glasburk, som visade sig innehålla 110 kronor i silfvermynt. Flickorna sprungo hem till den enas moder, som följde med tillbaka till fyndorten, där hon vid en ytterligare undersökning fann två pormonnier med inneliggande 1,400 kr. i sedlar. Arrendatorn J. A. Wallgren, Sanda, fick taga hand om fyndet och begaf sig in till Söder-tälje med pengarna. Där presenterade han dem på Stockholms enskilda banks kontor, ty sedlarna voro af bankens gamla typ. Sedlarna sändes till Stockholm, där de granskades. Banken fann sig skyldig att inlösa sedlar för ett värde af 1,300 kr. Sammanlagdt med silfverpengarna torde den penningsumma, som här gömtes, ha uppgått till öfver 2,000 kr. Man anser allmänt i trakten, att pengarna tillhört ett gammalt original vid namn Anders Berggren, som för ett par år sedan afled i den strax intill fyndorten belägna fattigstugan. Denne Berggren var en gammal ungtarl, mellan 70 och 80 år, som hela sitt lif hade skrapat och sparat ihop den arbetsförtjänst, han i sin krafts dagar gjort sig. På gamla dagar blef han emellertid intagen på fattigstugan som orkeslös.

Mörkö på Internet – Bygdebandsprojektet 2009-2010

Nu finns "historia och historier" om 400 Mörkö-platser på nätet - dessutom 700 bilder och dokument från ön. Och varje vecka lägger vi ut flera!

Hur ska vi bevara all den information som finns i vårt arkiv?

Hur ska vi kunna visa vad vi har och se till att alla kan ta del av materialet?

Bevara

Det som bekymrat oss (styrelsen och undertecknade) under lång tid är risken att arkivhandlingar förstörs eller försvinner på annat sätt.

Tillgängliggöra

Alla ska kunna ta del av materialet – medlemmar och besökare, men också hembygdsforskare, släktforskare och varför inte samhällsplanerare?

Ovanstående frågor aktualiserades 2009 både inom och utanför föreningsstyrelsen. Arkivet i dåvarande form var varken säkert eller tillgängligt; ganska snart kom vi fram till att det gäller att bevara med hjälp av modern teknik – att lagra allt i digital form.

En bit i taget

Höst 2009 till jul 2010 pågick **Pilotprojekt Mörkö**, med målsättning att digitalisera allt som fanns om Mörkö – på papper, foton, ljudband eller film, men också att göra delar av detta material tillgängligt på Internet. Projektgruppen har som stöd haft en sakkunnig Mörkö-cirkel.

Digitalisering

Inköp av nödvändig teknisk utrustning har möjliggjorts genom ett Leader-bidrag. Vi har idag skannat eller fotograferat 6000 dokument, bilder och andra media. De är upplagda med en struktur som gör det lätt att söka information. Strukturen är också anpassad för att lägga in det betydligt större Hölö-materialet och även för föreningsmaterial, t.ex. dokumentation av utställningar. En större genomgång och katalogisering har påbörjats och beräknas kräva en hel del insatser under flera års tid.

Presentation på Internet

I likhet med 300 andra hembygdsföreningar har vi valt att utnyttja databasen Bygdeband, som kan nås av alla genom

www-bygdeband.se

För att ta fram historien om boställen och andra företeelser på Mörkö har vi använt material från arkivet, men också många andra källor – se faktarutan. För varje plats har vi gjort en beskrivning – mer eller mindre fyllig beroende på tidigare forskning och tillgängliga uppgifter. Läget finns utlagt på karta, viktiga källor är angivna och bilder/dokument är direkt kopplade till platsen.

Var finns våra Mörköfakta?

- Bland nu levande personer
- Äldre intervjuer
- Mörkögruppens nerteckningar
- Äldre torpregister
- Dokument i föreningsarkivet
- Byggnadsinventeringen 1977
- Kartor, foton
- Södertälje Kulturmiljöprogram
- Forskningslitteratur
- Kyrkböcker, mantalslängder
- Skönlitteratur
-och sen allt det andra

Fortsättning med Hölö

Vi har redan fått en efterföljare. Med erfarenheter från pilotprojektet startar nu en grupp med granskning och analys av det omfattande Hölö-materialet för fortsatt digitalisering. Det ser lovande ut med engagerade personer med mycket kunskaper och kontakter i Hölö.

Resultat

Vi har digitaliserat allt Mörkö-material i föreningens arkiv. I stort sett alla platser, även de sedan länge försvunna, har vi beskrivit och lagt ut på Internet – undantaget är ”ny” bebyggelse, med en gräns omkring 1940.

Arbetet har varit tidskrävande och omräknat till veckor och månader motsvarar projektets gemensamma insatser minst något halvårs fulltidsarbete för en person. Allt engagemang har kännetecknats av att det har varit mycket positivt och resulterat i nya intressanta upptäckter, som väckt vår lust att forska vidare. Vi i redaktionsgruppen konstaterar att målet är uppnått, nu är det andras tur att bedöma och nyttja resultatet.

Gidde Ortler, Runo Palmgren, Bengt Stenberg

Här följer ett exempel – inledningen till texten om Mörkö socken

(bilden nedan, här i svart-vitt, är inte den nämnda bygdebandskartan)

Mörkö socken

Mörkö socken omfattar den nästan 2½ mil långa ön Mörkö längs sjöfartsleden in mot Södertälje, inklusive omkringliggande öar; de största av dessa är Fifång långt i söder och kalkbrottsön Oaxen i öster.

Namnet Mörkö nämns i handskrifter från 1290 och framåt. Betydelsen är oklar – möjligtvis ”den mörka ön”.

I norr ser vi öppen jordbruksbygd, uppbruten av bergknallar och partier med barrträdsdominerad blandskog. Södra delen av ön är en mera typisk skärgårdsnatur med djupa vikar, höjdryggar och smala tegar med brukad jord.

Mörkö tillhörde fram till 1972 Nyköpings/Södermanlands län, men överfördes då till Stockholms län. Mörkö ingår nu i Hölö-Mörkö kommun del i Södertälje kommun.

Huvuddelen av ön ägs av Hörningsholms Godsförvaltning AB.

Bygdebands mörkökarta

Klicka på ”Visa på karta” längst till höger och se vad vi lagt in av platser, naturföreteelser och annat. Välj lager uppe till höger på kartan och bocka för den information du vill se.

Veta mera?

För vidare mörköstudier - se den av hembygdsföreningen framtagna [litteraturförteckningen](#) eller kontakta föreningen. Vi har också i Bygdebands lagt in en sida om [mörköcirklar och mörköstudier](#).

Mörkö 1679

Båda bilderna visar deltagare i vårvandringen.

Foto vänster: Runo Palmgren

Foto höger: Louise Thor

Hölovandring i oktober. Bertil Gustafsson guidar oss.

Foto: Louise Thor

Här letas det efter gissa vad?

.....runristningar! Foto: Louise Thor

Utvalda delar av Mörkögruppen provsitter farstubänkar—på besök i Sanamki—Mörkö

Foto: Louise Thor

Södertälje Spelmanslag har många gånger bidragit till förhöjd feststämning på våra Hemvändardagar.

Foto: Enar Gustafsson

uppslaget

Traktorparad

Hemvårdardagen 2010

Foto: Enar Gustavsson

En besökande skolklass fikar i slätten bakom skolhuset. Foto: Louise Thor

Nyfikna skolelever undersöker vår handdrivna träsarv.

Foto: Louise Thor

I ett album från Lavreten hittade Maj detta vackra kort.

Mjölkbonden Sune Davidsson uppsagd av Hörningsholm

Artikeln om Sune Davidsson nedan är skriven av Annika Ekberg Ortler och beskriver situationen i april 2010. Sedan dess har som bekant Torsten Eriksson på Lötén fått lämna sin arrendegård. Sune Davidsson har lyckats skaffa sig en ny gård och lämnar Nygård i mars.

Tiden på Mörkö är då definitivt förbi för Sune Davidsson och hans mjölkkor.

-Här ute på Mörkö finns ingen glädje kvar, säger Sune Davidsson som är uppsagd från sin arrendegård Nygård.

Familjen Bonde på Hörningsholm, som äger större delen av den två mil långa ön i farleden in mot Södertälje, har varslat ytterligare fyra bönder, men två av dem är redan pensionärer.

- Det är svårare för oss som är i 55-årsåldern, säger Sune när vi träffas för en pratstund på ladugårdsbacken. Han är en lång, kraftig man med pondus men nedtyngd av situationen.

- Vad ska vi göra? Kunde vi inte ha fått stanna kvar tills vi blir pensionärer? Våra barn vill ändå inte ta över efter oss.

Sune anser att det inte finns så många gårdar till salu i trakten till rimligt pris. Om det någon gång är visning så vilka finns där om inte de uppsagda arrendatorerna? Han tycker att det känns motigt att börja om på nytt när han bott och arbetat hela sitt liv på gården och förbättrat den undan för undan. Hans rötter finns på Nygård och på Mörkö sedan generationer tillbaka. Hörningsholm säger att de ska fortsätta att bruka marken men smååkrarna kommer de att ge fan i, säger Sune. De kanske planterar skog på dem eller har dem till viltåkrar. Jag är för mycket Mörköbo för att tycka det här är bra. Ingenting kommer att bli sig likt här i framtiden.

Caroline Bonde på Hörningsholm

Caroline Bonde på Hörningsholms gods säger att uppsägningarna har ekonomiska orsaker, när vi träffas utanför godsförvaltningens kontor.

Hörningsholm har varit i familjen Bondes ägo sedan 1746. Slottet ligger på en höjd på norra Mörkö med milsvid utsikt åt alla håll.

- Godset kan inte drivas vidare utan förändringar, säger hon. Vi måste planera 50-100 år framåt och ta hänsyn till att EU troligen kommer att ta bort alla bidrag 2013. Det krävs en areal på 1000 hektar för att driva ett lönsamt jordbruk och det får vi när vi återtar arrendeböndernas mark. Vi behöver också pengar. Bara att hålla trädgården och parken i stånd kostar en halv miljon per år, säger hon och sveper med handen mot den stora parken där man just nu anlägger rabatter i Hörningsholms färger rött och gult.

-Jag skulle vilja ha mer tid att bara njuta och arbeta i trädgården, säger hon.

Allting är i ständig förändring och man måste anpassa sig till det. Den politiska situationen är det som styr.

Caroline Bonde säger att arrendatorerna blev varslade redan 2005 och att det blev förlikning 2008, i ett fall med arrendenämndens hjälp. Hon tycker att bönderna har haft lång tid på sig att förbereda sig för framtiden. De flesta av dem har fått erbjudande att fortsätta arrendera själva bostaden. I slutet av 1800-talet fanns det ett hundratal små gårdar på Mörkö men den enda arrendegården som kommer att finnas kvar i framtiden är Ekö på södra Mörkö där markerna hålls öppna med hjälp av får. Caroline Bonde säger sig vara mån om att bevara kulturlandskapet och det är också betydelsefullt för att det ska vara attraktivt att arrendera hus och stugor på Mörkö. Hyresinkomsterna är en viktig del av godsets ekonomi. Hörningsholm har i år yrkat på mångdubbelt höjda arrendeavgifter speciellt för sjötomterna vilket har upprört de ca 200 sommarstugeägarna.

På frågan om vad som kommer att hända med det öppna jordbrukslandskapet säger Caroline Bonde att det inte kommer att förändras. Jorden kommer att brukas på ett rationellt sätt och betesdjur tänker man forsla med lastbil till Mörkö för sommarbete från den stora ladugården i Bordsjö Säteri i Småland som också ägs av familjen Bonde.

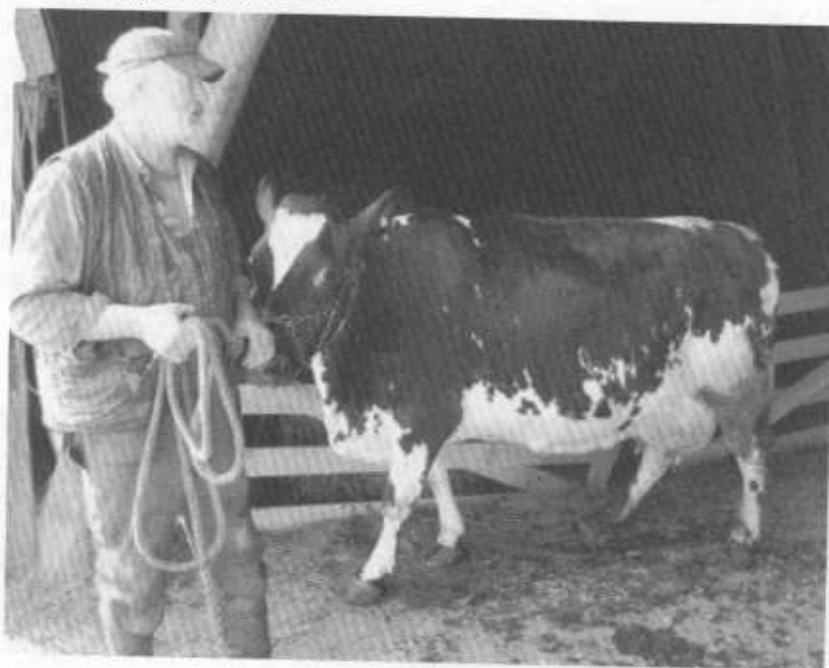
Familjen Davidssons har brukat Nygård i tre generationer

Sune Davidsson har inte nappat på erbjudandet att fortsätta hyra bostadshuset på Nygård. Att bo kvar i huset skulle innebära en ständig påminnelse om vad han har förlorat. I tre generationer har familjen Davidsson livnärt sig på lantbruk och boskapsskötsel på Nygård som ligger vackert på en höjd med utsikt över fält, skogsdungar, ängar, och en vik av Östersjön. Gården har anor tillbaka till 1433 då den hette Nygååll. 1931 kom Sune Davidssons farfar till Nygård som arrendator. Sune föddes på gården för 55 år sedan och när han var 27 år övertog han den. Han började köra traktor redan som sjuåring och när han var tio år kunde han plöja. Sune gick ett år på Ökna lantbruksskola när han var 18 år och det var en rolig tid. Sedan dess har han arbetat i stort sett jämt.

En gård utan djur är en död gård

Sune är främst mjölkbonde och måste därför mjölka morgon och kväll, vardag som helg. Han har gjort det med glädje eftersom han alltid har tyckt om sitt jobb och känner stor samhörighet med sin hemö, jorden och djuren. Hans far hjälpte honom högt upp i åren men nu är det svårt att få avbytare.

En gård utan djur är en död gård. Självt har han ett hundratal kor varav 50 är mjölkkor. Just nu finns också två tjurar på gården. Annars skickas alla tjurkalvar iväg till uppfödning och slakt. Varje nyfödd kalv får ett öronmärke med kontrollsiffror som följer den från vaggan till graven. Allt som händer korna ska rapporteras till EU.

Om vi fick två kronor mer för mjölken skulle vi inte behöva några EU-bidrag.

- Det är en djävla byråkrati, säger Sune. Administrationen är jättedyr och inget har blivit bättre för det. Det blir en del arbete vid datorn för Sune men hans sambo Elisabeth sköter bokföringen.

- Hon sköter dessutom om hushållet och mig, när hon kommer hem från jobbet i Nykvarn, säger Sune.

En av de små tjurkalvarna springer vid vårt besök omkring på upptäcktsfärd utanför ladugården. Sune kliar honom bakom örat med ett småleende. De kor som finns i lösdriftsladugården håller på att vänja sig vid friheten genom att vistas i inhägnaden utanför. Den möjligheten har de faktiskt året runt men på vintern är det inte så lockande. Tillammans med de kor som står i la-

dugården släpps de ut på sommarbete kring första maj. När det är dags för mjölkning får de gå in i ladugården igen. Alla djur har sina favoritplatser men tyvärr vill ingen ko stå på plats ett där det är bekvämast för bonden.

En bil stannar till framför mjölkkrummet. In stiger en kvinna som vant fyller sin mjölkkruka med mjölk från kranen. Hon är numera den enda som kommer och hämtar mjölk direkt av bonden.

-Jag brukar göra egen yoghurt och det går jättebra med färsk mjölk, säger hon glatt.

En bonde måste vara mångsysslare

Sune Davidsson har som han själv säger fyra ben att stå på. Det är mjölk, slakt, spannmål och entreprenad. 400 ton mjölk per år går till Arla och slaktdjuren går till Stigtomta för uppfödning och slakt. Större delen av spannmålsproduktionen av korn och havre går till uppfödning av de egna djuren men Sune säljer också 100-150 ton. Tyvärr sjunker just nu priset på världsmarknaden. Ett annat problem är de trettio kronhjortarna som går på fälten samt de många vildsvinen gör sitt till för att förstöra odlingarna. Det fjärde benet är entreprenaden som bl.a. innebär olika grävarbeten, väghyvling och snöröjning och vedförsäljning. Sune har ett par medhjälpare för dessa uppdrag som han hoppas kunna fortsätta med även i framtiden.

För som Sune säger: Vem vill anställa en 56-årig arbetslös bonde i dessa tider?

Det är mycket som är annorlunda mot när han själv var ung. Då fick höet hänga på hässjor i 14 dar och man använde släpräfsa och högaffel. Nu får höet ligga två dagar innan det förvandlas till stora vita plastsockerbitar. Man kan använda innehållet i max två år. I ett hörn ligger några ledsna plastöverdrag från använda höbalar. Forna tiders höskörd var säkert slitsam men mer tilltalande för alla sinnen.

Syrentorpen

Några av Sunes åkrar och beteshagar omger de så kallade syrentorpen Suss, Fagersvik och Sandvik som hyrdes för en billig penning av författarna Ivar Lo-Johansson, Erik Asklund och Josef Kjellgren under några år på 1930-talet. Där skrev de dikter och naturbetraktelser inspirerade av den idylliska miljön vid en vik av Östersjön. Sune minns att hans mamma berättade att de så kallade syrentorparna ofta hade fester med mycket sprit. Efteråt låg de helt utslagna i gräset. Bönderna betraktade dem med förundran.

--Tänk att bara sitta och skriva, det var väl inget jobb.
Själva fick de arbeta i sitt anletes svett.

Sista sommaren för Sunes kor

- Jag har alltid tyckt om det här livet, säger Sune. Som mjölkbonde har han inte haft tid för mycket annat heller.

- Jag är 55 år och har aldrig haft ett pass. Jag var i Helsingör tre timmar en gång och det räckte. Arbetsglädjen är svår att finna nu när han snart måste sälja korna och tömma bostaden och alla byggnader inför en oviss framtid.

Om ett par dagar kommer Sunes kor att släppas ut på grönbete och ta krumsprång av glädje omedvetna om att det är för sista gången. Åtminstone på Nygård.

Notiser från det förflutna

≡ Af förekomne anledningar åtvarnas allmänheten härmed att icke till någon, cho det vara må, uthorga varor eller utlåna penningar, i förmodan att få sine fordringar af mig godtgjorde, emedan dylika skulder af mig icke betalas. Mörkö Prestgård den 2 Juni 1836.
C. Ulr. Ekström.

Jag har mina förfäder på såväl mors som fars sida samlade inom fyra socknar (Hölö, Mörkö, Vagnhärad och Ytterjärna) och då räknar jag sex generationer bakåt i tiden. Bland 124 förfäder i rakt nedstigande led vet jag 108 som med säkerhet har sitt ursprung från dessa fyra socknar. Våra förfäder flyttade ogärna några längre sträckor och de unga gifte sig oftast med en motpart på gångvägs avstånd. Många förfäder har jag framförallt via husförhörslängderna kunnat följa i längre tidsföljd och se vad öden som inträffat. Livslängden var betydligt kortare under 1700-, 1800-talen, unga kvinnor dog i barnsäng. Lunginflammation och koppor skördade också sina offer.

Läsaren bör vidare känna till att för en änka eller änklings med barn var det nödvändigt för gårdens skötsel med ett omgifte. Samboförhållanden accepterades ej av Kyrkan. En änka var ofta något åtråvärt för drängen på gården för han blev ju hälftenägare om han skötte sina kort väl. Samma gällde för pigan på gården som säkerligen var intresserad av att få efterträda sin husmor, när bonden blivit änklings.

En Mörkö-familj som väckt min beundran, eller skall vi kalla det djupa intresse, är ANDERS LARSSON på gården Nygård. Han utgör en av mina anfäder. Jag har ofta frågat mig – Hur orkade han och hustrun med de upprepade motgångar som de utsattes för. Anders Larsson föddes 1710 och han återfinns första gång med säkerhet 13 nov 1737, då han gifte sig med pigan Annicka Jönsdotter. De fick vid Nygård först dottern Kerstin i april 1740, som dock dog i december samma år. Sedan kom en son Lars 25 mars 1742. Men lyckan blev kort, för hustru Annicka avled 2 feb 1743, blott 23 år gammal. Anders Larsson stod nu ensam med en son som ännu inte fyllt ett år. Ja, helt ensam var han ju inte, för det fanns sannolikt någon ung dräng eller piga på gården.

Anders andra hustru blev Brita Andersdotter. De gifte sig och med henne fick Anders inte mindre än åtta barn, varav ett var dödfött. Sex av barnen dög i späda ålder. De var:

Anders	född 5 feb 1745	dog 19 maj	blev drygt 3 mån
Per	" 18 juli 1746	" 13 nov 1759	blev 13 år
Kerstin	" 14 nov 1748	" 11 mars 1759	blev drygt 10 år
Anna	" februari 1752		
Dödfött barn	5 maj 1754		
Nils	" 30 apr 1755	dog 3 månader gammal i kikhosta	
Anders nr 2	" 17 juni 1756	" 25 juli 1756	blev i mån. gammal
Brita	" 14 sep 1757	dog våren 1758	

Den arma hustrun Brita, som ständigt synes ha varit gravid, fick lämna det jordiska ett halvår senare. Hon dog i rödsot 16 sep 1758. Sjukdomen kallas nuförtiden dysenteri och är en tarminflammation som ger svåra blödningar. Vatten förorenat av avföring anses vara den vanligaste orsaken.

Min anfader från Nygård stod nu, straxs före sin 50-årsdag, ensam med sonen Lars och nu även med hustru nr 2 i graven. Anders Larsson sökte sig en tredje hustru och det blev den 23 år yngre Brita Johansdotter, piga från Björkarö gård, född 20 nov 1733. Prästen noterar att Brita "är tillsagd om innanläsning". Flertalet ungdomar klarade hjälpligt att läsa, däremot skulle det dröja ytterligare 100 år innan skrivkonsten började bli allmän. →

Anders och Brita gifte sig 11 okt 1762 och glädjen var säkert stor när sonen Johan föddes 1 okt 1763 och en dotter Christina 22 juli 1768. Det är denna Christina som Anders Larsson fick vid 58 års ålder som jag själv och många med mig har på våra släkträd. Nu hade anfadern vid Nygård hustru, två söner och en dotter. Men lyckan varade inte länge. Den 11 maj 1769 dog nämligen sonen från första äktenskapet av feber, drygt 27 år gammal; han som var den naturliga arvtagaren till gården. Detta måste ha knäckt min anfader psykiskt för han avled själv 10 dagar senare, likaså av feber.

Den 35-åriga änkan Brita hade nu ensam ansvaret för gård, sexårig son Johan och dottern Christina som ännu ej fyllt året. Drygt ett år senare, 21 okt 1770, gifte dock änkan om sig med den 12 år yngre Pehr Ohlsson och paret noteras som mycket kyrksamma. De återfinns båda på gården 1803 och dottern Christina född 1768 är den som nu blir gårdens huvudperson när hon gifter sig, nyss fyllda 17 år med Olof Ersson, vilken blir den nye bonden vid Nygård. De fick två pojkar och en dotter och synes ha varit förskonade från allvarliga motgångar.

Det är Christina som längre fram blir mormor till "Maja i Åby", en kvinna som det berättas om även in på mitten 1900-tal. Hon är upphov till att vi är många som har henne på sitt släkträd.

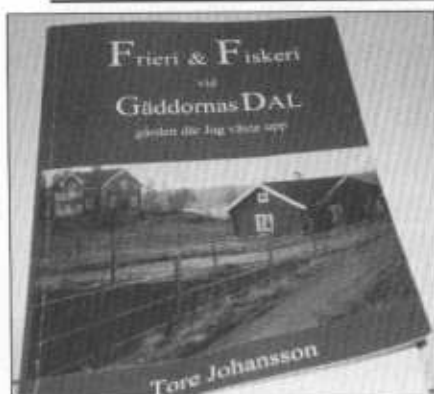
*Hölö Mörkö Hembygdsförening vill göra sina medlemmar
uppmärksamma på att Sonnie Kimsjö väver tyger till både
Hölö- och Mörködräkten.*

Kontakten sker direkt till Sonnie Kimsjö:

08 550 60531

sonnie.kimsjö@telia.com

Frieri och Fiskeri vid Gäddornas Dal

Författaren Tore Johansson skickade mig en liten trevlig bok som han har skrivit åt sina barn och barnbarn. Boken handlar om hans barn-och ungdomstid som han tillbringade på gården Dal vid Långsjön. Han skriver om sin tidiga barndom, om slakten, om fiske och skolgång. Man får en inblick i hur livet gestaltade sig på 1940-50-talet på landet. Tore skriver ingående hur han får vara med vid slakt av julegrisen. Hans far brukar åka runt till gårdarna och slakta åt andra.

Vi får vara med om sommar- och vinterfiske.

Hans skolgång skedde på Petersborgsskola och Brobyskola. Rut Gustavsson, Fröken Ekedahl och en sträng lärare som hette Erhart på Petersborgsskola. Lars Erik Andersson i Brobyskola och sista året (7de) i Tullgarnsskola med Enroth som lärare.

Vi får läsa om konfirmation, förälskelse och uppbrott från Dal.

Många namn figurerar och boken är rikligt försett med gamla bilder.

Boken finns att beställa från förlaget Vulkan (www.vulkan.se) och kostar 174 kr

AS

Notiser från det förflutna

Också ett svafvelsyredrama. Till länsfängelset i Nyköping införpassades den 27 sistline augusti f. disciplinsoldaten L. G. Fredriksson för att afbida ransakning rörande af honom vid Mörkö prestgård begånget öfvervåld och misshandel. F. hade försökt att med våld bereda sig inträde vid nämnda ställe, och då han hindrades derifrån af en dräng, hade han öfverfallit denne med en knif samt tagit fram en flaska med svafvelsyra i afsigt att kasta innehållet i drängens ansigte. Härvid betedde han sig emellertid så oskickligt, att flaskan gick sönder och han fick den frätande syran öfver sig sjelf, hvarvid icke allenast kläderna blefvo förstörda, utan han äfven fick ett stort, ohyggligt brännsår på högra sidan och låret. Fredriksson, som uppgifver sig hatva varit vid tillfället i hög grad berusad, är född i Lijsta socken 1850, men skrifven i Upsala domkyrkoförsamling.

Dalpilen 1885-09-11

Skolfoto Brobyskola

BROBY SKOLA 1950. Klass 3-4, barn födda 1939-40. Lärare Lars Erik Andersson

BROBY SKOLA 1950 KLASS 3+4 BARN FÖDDA 39,40.

Lärare Lars Erik Andersson.

Övre raden	1.	Per Olov Lennmark	Litselby
	2.	Tore Johansson	Dahl
	3.	Olle Karlsson	Wij
	4.	Rolf Höglund	Hölö Samhälle
	5.	Loffe Gustafsson	Smedsta
	6.	Lars Nilsson	Samhället
	7.	Göran Karlsson	Värnlunda
	8.	Ove Bergström	Samhället
Mellan raden	1.	Bernt Persson	Klaraberg
	2.	Karl Gustav Arvidson	Edeby
	3.	Bo Andersson	Edeby
	4.	Sven Olov Blohm	Långvallen
	5.	Bengt Eriksson	Kvarntorp
	6.	Bo Blomstedt	Samhället
	7.	Bertil Eriksson	Kvarntorp
Främre raden	1.	Ulla Bondesson	Edeby
	2.	Kerstin Arvidsson	Edeby
	3.	Marita Grönholm	Solvik
	4.	Helmi Hallman	Edeby
	5.	Ulla-Britt Johanson	Edeby
	6.	Sonja Höglund	Samhället
	7.	Gun Lundkvist	Samhället
	8.	Solbritt Bergman	Åkerby

Kort och namnuppgifter av

Loffe Gustafsson Smedsta

Mörkö Ängel

Jag vill rekommendera ett litet häfte som handlar om barnmorskan Anna Svensson, verksam på Mörkö under tiden 1903-1932.

Författaren Carina Åkerman-Fijal är själv barnmorska med 25 år i yrket. Carina hittade ett av de tjuogoett dagböcker som Anna måste skriva för sin uppdragsgivare (Magnus Stenberg, provincialläkare i Trosa).

Carina jämför barnmorskeyrket då och nu. Då måste barnmorskan förlita sig på sin egen kunskap och intuition. En trätratt hade hon, men inga kollegor att samråda med. Och så småningom fick hon telefon, tolv år innan hon gick i pension. Nu finns det ultraljud och vi kan se barnet på bild. Vi kan se om barnets fysiska utveckling och miljö var som förväntat.

Varje socken hade en egen barnmorska som stod närmare sockenborna, som sällan träffade en läkare. Barnmorskan blev statens förlängda arm i bygden.

Anna Svensson fick de bästa rekommendationer av provincialläkaren Magnus Stenberg och kommunalnämndsordförande Wahlberg. I ett tillägg står:

”Anna har 500 kr i kontant lön per år, tillägg på 100 kr för antiseptiska medel, dyrtidstillägg på 200 kr, husrum; 2 rum och kök med nödvändiga uthus, planteringsland, till bränsle 5 famnar ved, fri telefon och har beviljat indragning av elektrisk el”.

Tack till barnbarnet Anna, som förmedlade bilderna.

Häftet finns att köpa hos Helleby Bod i Hölö och Idala Lanthandel på Mörkö.

Anna Svensson vid Grönbrink-Sommaridyll på Mörkö

Anna förlöste 25—35 kvinnor per år.

Enligt 1856-års reglemente var hon skyldig att:

"Från sin hemvist må barnmorska icke aflägna sig, utan att underrätta de hemmavarande, hvarest hon under tiden är att träffa eller wid hwad tid hon troligen återkommer. Sådant tillkännagifwande kan äfwen ske genom anslag på dörren".

Så här avslutar Carina sin beskrivning över en i tid avlägsen kollega:

"Mörkö Ängel"

Jag kan se Anna med de varma, vänliga ögonen som har sett så mycket. Hur hon kommer vandrande över ängen med kjolen fladdrande i vinden. Med bestämda steg till nästa kvinna som behöver hennes hjälp och omsorg. Till en födande kvinna som sätter sin tro till Anna och hennes kunskap och skicklighet i *förlossningskonst*".

AS

I maj firar barnmorskorna 300-års jubileum och med anledning därav har man gjort en utställning på galleri Kretsen i Södertälje som heter "Föda".

Vernissage 7 maj kl 11 och 3 veckor framåt.

Lena Lervik, Åsa Kristensson och Carina Åkerman-Fijal ställer ut.

7 maj: Pia Höjerberg föreläser om sina historiska böcker om kvinnor och födande.

Och dessutom släpper Pia den 5 maj sin bok "Jordemor".

19 maj: Lena Lervik föreläser om "Mariabilden, historiskt".

Notiser från det förflutna

Ett hafrestånd påträffades för några dagar sedan å en nyodling vid Mörkö prestgård i Södermanland, hvilket strå höll i längd 180 centimeter. Det var af ett vanligt vasstånds tjocklek och vippans längd utgjorde 36 centimeter. Hafrekornens antal utgjorde 128. Skörden på Mörkön omtalas såsom en af de vackraste i orten.

I Mörkö Kyrka äro begrafne

.....altar taflor

Sturar (Natt och Dag)

Mauritz (son af Svante Sture)

Född 1552 på Hörningsholm

†1592 på Hörningsholm

Ligger jämte sin fru friherrinnan Anna Horn af Åminne begrafne i den nya.....kammargrafven under en dyrbar grafvård.

Grefve till Stegeholm och Västervik.

Friherre till Hörningsholm.

Herre till Eksjö och Tullgarn

Häradshövding i Hölebo härad 1579

Hertig Carls finansråd 1582

Svea Rikes Råd 1578

Claës (son till den förre)

† ogift 1616 och ligger begrafven i föräldrarnas graf i Mörkö Kyrka.

Banerar

Gustaf Carl (son av Svante Sture?)

Rikes Råd)

Född 1652

† 1697

Svensk Löjtnant

Hans barn

Christina Magdalena

Född 1734 .. på Hörningsholm

Svante född 1653 † 1654

Elsa Elisabeth

Född 1692 † 1763 hon var den sista som ned-sattes i Mörkö Kyrka.

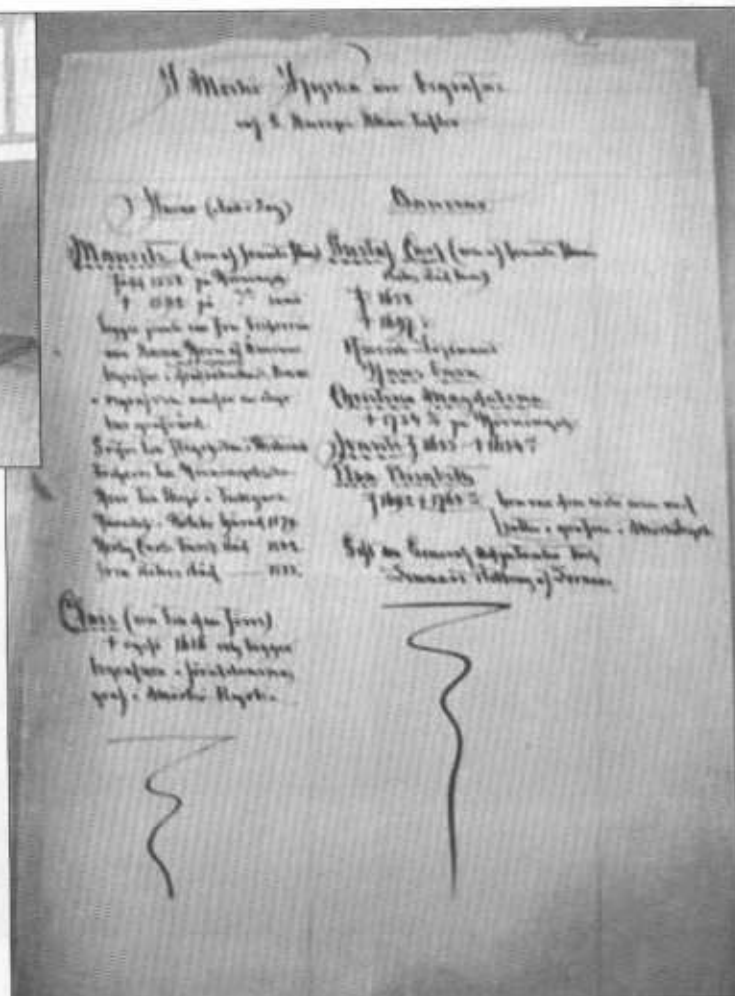
Gift med generaladjutanten Lennart Ribbing af Zernava.

Det var Bengt Stenberg som hittade dokumentet till höger i Stockholms Stadsarkiv. Jag har klurat länge på vad som stod på pappret. Med hjälp av Wikipedia och Google kunde jag skriva ut i nutids svenska och där det inte gick blev det.....

Både Sturar och Banéerar har bott på Hörningsholm. I Tumban ligger Mauritz och hans fru, fast hon är inte omnämnd, och sonen Claës. Om tumban är ett monument eller en riktig gravvård, vet jag varken det ena eller det andra. Under kyrkans roda matta ligger praktfulla gravstenar. Vem vet?

AS

BOKTORGET

Båtsman och Ryttare

Hölö Mörkö socknar. Redigerad av hembygdsgeningsen.
Utgiven 1999. 29 sidor 30:-

Den gamla skraddaren berättar

En sörmlandsk folk- och bygdeskildring från senare delen
av 1800-talet. Baserad på skraddare Ljunggrens memoarer.
Läsvärd! Utgiven 1999. 62 sidor. 100:-

Fifång—en ö utan källor

Ett skärgårdstorp under Tullgarns kungsgård. Av Maria
Landin och Björn Öberg. Utgiven 2001. 68 sidor.
ISBN 91-631-1340-6 100:-

Hölöbygdens hembygdsdräkt

Dräkten invigd den 3 juli 1982. Innehåller brodyr- och
sömnadsbeskrivning. Av Monica Svensson
Utgiven 1988. 28 sidor. 30:-

Hölö kyrkskola 100 år

En sockenskolans historia 1879—1979. Utgiven 1996. 2:a
omarbetade upplagan. 24 sidor. 30:-

Hölö-Passet

Med Åby-hälsobrunn och Hölöslaget. Ett stycke bygdehi-
storia. 3:e upplagan. Utgiven 2001. 16 sidor. 30:-

Hölöprosten Scharff

och rysshärjningarna 1719. Av Ivar Högström. 2:a uppla-
gan. Utgiven 1998. 39 sidor. 30:-

Hölö socken

En tidsberättelse från 1828. Av prosten Johan Erik Petri.
Sörmländska handlingar nr 25.
Nytryck 1999. 96 sidor. 150:-

Julen på Mörkö prästgård på 1860- och -70talen.

En julberättelse av Anna Ahlander.
Rikt illustrerad. 24 sidor A5. Utgiven 2001. 30:-

Kongl. Vetenskapsacademiens handlingar för 1826

Strödda anteckningar om Svenska Flyttfoglarna i Söder-
manland av Kyrkoherde C. Ulr. Ekström
Nytryck 2001. 16 sidor. 30:-

Mörkö socken

En tidsberättelse från 1828 av prosten Carl Ulrik Ekström.
Sörmländska handlingar nr 26. Nytryck 1999. 116 sidor.
150:-

Pålsundet

"Sundet som skiljer Mörkö från övriga Sverige".

En hembygdshistorisk tillbakablick. Utarbetad av HBF's
studiegrupp 1996. 57 sidor. 50:-

Tegel tillverkning inom Hölö Mörkö

Verksamheten under 1600—1700-talen. Utgiven av HBF's
studiegrupp 1996. 16 sidor. 30:-

Tullgarn i Hölö historia

En historia som börjar på 1200-talet. Svenska kungens resi-
dens som idag står under Slottsförvaltningens och Fastig-
hetsverkets beskydd. 2:a utgåvan 1996. 20 sidor.
30:-

Hölö sockenstämmoprotokoll

I renskrift från handskrivna och kopierade originalhand-
lingar. Från åren 1844—1846. Utgiven 2002. 130 sidor.
100:-

Mörkö sockenstämmoprotokoll

I renskrift från handskrivna och kopierade originalhand-
lingar. Från åren 1844—1846. Utgiven 2002. 130 sidor.
100:-

Det gamla Oaxen

Flaggjunkare Emanuel Jansson, född 1873, berättar detalje-
rat om sin uppväxt på ön.

Hembygdsgeningsen har kompletterat skildringen med
foton, kartor, faktarutor och kommentarer.

Utgiven 2003. 94 sidor. 160:-

Livet på landet "Radiogården", Berga gård på Mörkö.

Samtal med Eva-Britta Landström.
Utgiven 2007. 16 sidor. 30:-

Två generationer fotografer i Hölö,

Sigrid Hållidin och Elsa Tidblad.

Skriften om utställningen med samma namn.
Utgiven 2009 30:-

Årskrönikan

Spännande berättelser och skrönor från hembygden.
Skrivna av medlemmar och sockenbor.

ISSN 1101—7228

Saknar du någon Årskrönika?

Gamla årskrönikor finns från år 1989—2009

Beställ från Hölö Mörkö Hembygdsgeningsen!
Kyrkskolan, 153 92 Hölö. Tel 08-551 57160
holomorko@telia.com PG 82 65 18-3

Årets krönika ingår i medlemsavgiften

Tygstugan på Mörkö

Nordiska, österrikiska, amerikanska tyger

Inrednings- o lapptäckstyger; katter,
hundar, fåglar och många andra motiv

Ateljé, butik-på-landet, kurser

Kerstin Stenberg, Egelsvik, 153 93 Mörkö

Ring för besök

55156004, 070-7366962, kerstinstenberg@tele2.se

Helleby
Bod

Öppettider

Tisdag—torsdag 11-18

Fredag 10-18

Lördag 10-15

Tel: 08-551 57445

<http://hellebybod.se> kontakt@hellebybod.se

*Kom och besök oss
mitt på Mörkö*

-Lanthandel -Cafe -Galleri

-Turistinformation -Cykeluthyrning

Öppet: juni juli augusti

tel: 08-55460610

070-5515908

PIZZERIA RESTAURANG HÖLÖ

SERVERING & AVHÄMTNING

Centralvägen 16, 15371 Hölö

Tel: 551 577 86

Öppettider

Sommartid

mån - fre 11.00 - 21.00

lör - sön 12.00 - 21.00

Vintertid

mån - fre 11.00 - 20.00

lör- sön 12.00 - 20.00

AUKTORISERAD FASTIGHETSMÄKLARE

Inger Frisch
fastighetsbyrå ab

Vreta 153 92 HÖLÖ

08 551 510 70 www.ingerfrisch.se

Salong Monika

Olovs väg 1 B

153 71 Hölö

Tel:

08-551 572 11

